

Лекція: Вимоги до наукових публікацій.

Вступ

Дисертації на здобуття наукових ступенів приймаються до захисту спеціалізованими вченими радами тільки за наявності певної кількості публікацій, виконаних у відповідності з існуючими правилами. Публікації рекомендується робити не в останній момент, а заздалегідь, наприклад, в міру готовності окремих частин дисертаційного дослідження.

Кількість і якість публікацій з теми дослідження є одним з критеріїв оцінки наукової цінності роботи. Досвід показує, що ставлення членів спеціалізованих рад до претендента може бути більш прихильним, якщо число публікацій перевищуватиме встановлене мінімальне число.

1. Наукові публікації.

Мінімальна кількість публікацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії - 3. При цьому хоча б одна стаття має бути опублікована в іноземному виданні або у виданні України, включеному в міжнародні наукометричні бази. Всі публікації повинні вийти з друку до прийняття дисертації до захисту. При цьому статті здобувачів наукових ступенів (4 з 5) мають публікуватися у суворо визначених "фахових" виданнях, перелік яких затверджується ВАК (МОН). Одна з цих чотирьох статей може бути опублікована в електронному фаховому виданні, інші потрібно публікувати в звичайних (паперових) виданнях.

У галузі технічних і природничих наук допускається зробити на одну публікацію менше, замінивши її одним патентом на винахід, що пройшов кваліфікаційну експертизу і безпосередньо стосується результатів дисертації (за його наявності).

Стаття буде виглядати ще краще, якщо в ній буде ідентифікована наукова новизна і буде більше свіжих посилань на дослідження останніх років, більше посилань на закордонні дослідження в цій області. При цьому кращими є посилання на статті в періодичних виданнях, трохи менш кращі посилання на монографії та дисертації. А ось на підручники для студентів, енциклопедії або Вікіпедію посилалися, як правило, не варто.

Ну і звичайно, слід пам'ятати завжди про те, що публікації повинні відображати результати дисертаційного дослідження. В іншому випадку вони можуть бути не зараховані в число мінімальних публікацій здобувача.

Наразі досить часто статті здобувачів наукового ступеня (доктора філософії, доктора наук) містять чималу кількість плагіату. На жаль, цьому не приділяється належної уваги. Між іншим, така стаття буде опублікована у

наукових фахових виданнях і стане доступною широкому загалу читачів. На початку статті буде опубліковане ПІБ автора, тобто людини, відповідальної за плагіат. Вже маємо чимало прикладів, коли міністри, депутати, навіть звичайні ректори почуваються некомфортно, коли небайдужа громадськість знаходить в їх роботах плагіат. Як свідчить приклад розвинених країн, винайдення плагіату нерідко має наслідком припинення професійної чи політичної кар'єри, безжалісно нищать життєві плани. Тому логічно, що автори наукових статей мали б більш суворо дотримуватись академічних чеснот. Якщо унікальність статті занижка - слід, як мінімум, зробити її повний або частковий рерайт.

2. Як обрати тему наукової статті.

Щоб в ідеалі дотримати вимоги до публікації основних наукових результатів дисертації, необхідно по кожному розділу опублікувати як мінімум одну статтю. Всього (на момент написання цієї статті) аспіранту потрібно як мінімум 5 статей. Докторанту потрібно як мінімум 20 статей. Ми не будемо розглядати детально вимоги до статей докторантів - передбачається, що докторанти більш досвідчені, оскільки мали досвід написання статей при отриманні ступеня "кандидат наук". Отже, якщо потрібно 3 статей, а розділів всього 3 - найкраще написати по 1-2 статті по кожному розділу, так, щоб в сумі було 3 статей, а ще краще одна стаття "про запас" - разом 5 статей. Це не суворе правило, але бажане. Наприклад, якщо якийсь розділ малоінформативний або маленький (в деяких спеціальностях є такі розділи як "обговорення отриманих результатів", "методи дослідження" та ін. Ще раз: не в усіх, а саме в деяких), статтю по ній написати не вийде, та й не потрібно. Отже, ми визначилися, наприклад, що по першому розділу бажано написати дві статті. Дивимось назви пунктів в плані, приблизно виходячи з них, можна дати назви своїм статтям. При цьому варто взяти до уваги, що назви статей не рекомендується починати зі слів "До питання про...", "Ще раз до питання про...", "Актуальні питання...", "Деякі питання...", "Дослідження питання...", "Матеріали до вивчення...". Наприклад, статтю "До питання про переваги комбінованої терапії при артеріальній гіпертензії" краще назвати так: "Переваги комбінованої терапії при артеріальній гіпертензії". Адже фрази, на кшталт "до питання про...", не несуть жодного смислового навантаження. Деякі журнали в своїх вимогах прямо забороняють подібні обороти в назві статті. Хоча варто відзначити, що ряд інших журналів друкують статті з такими назвами, в чому можна легко переконатися, подивившись назви вже опублікованих статей.

3. Як опублікувати статтю.

Співавторство аспіранта і його наукового керівника з боку виглядає досить безглуздо. Якщо статтю писав науковий керівник, то навіщо до неї приписувати ПІБ аспіранта? А якщо писав аспірант, то з науковим керівником, який зажадав вписати себе в співавтори, теж все зрозуміло. Винятки, коли і науковий керівник, і його аспірант одночасно зайняті розробкою однієї і тієї ж проблеми можуть бути, але вони дуже рідкісні.

Отже, ми бачимо, що в багатьох випадках швидше або краще опублікуватися самому. Багато хто скаже, а як же рецензія наукового керівника на статтю? Таку рецензію вже не так часто вимагають, але в деяких виданнях вона все ще потрібна. Але ніде не написано, що вона повинна бути від наукового керівника. Нічим не гірше рецензія від іншого кандидата або доктора наук з вашої спеціальності, а часто годиться і за якою-небудь іншою спеціальністю. Ця рецензія ніяким чином не буде відбита в опублікованій статті, в документи ВАК (МОН) не йде і особисто для вас ніякого значення не має.

4. Як написати наукову статтю.

Багато аспірантів задаються питанням - ну а як же написати наукову статтю, як до неї взагалі приступити, з чого варто розпочати, як змусити себе працювати?

Інші спочатку більш спокійні - вони вже писали статтю у виші, на останньому курсі, будучи студентами. Нічого складного. Сіли пізно ввечері, знайшли-скопіювали-вставили - і до середини ночі вона готова. На жаль, за кілька годин написати аспірантську наукову статтю неможливо. Якщо скопіювати-вставити - вийде плагіат (що в даному випадку дуже погано, адже стаття вийде з друку і плагіат буде увіковічений назавжди - щось потім змінити буде вже неможливо). Наукова стаття, яку ви писали в вузі, і наукова стаття за вимогами і структурою ВАК (МОН) - зовсім не одне і те саме.

Щоб приступити до виконання статті необхідно намітити хоча б приблизно її назву. Як це зробити, ми вже розглянули в окремій нашій статті. А далі потрібен матеріал, в тому числі необхідно з'ясувати - хто і що писав з цієї тематики (статті, монографії, дисертації).

Для початку можна зробити пошук в електронних каталогах бібліотек. Для цього не потрібно йти в самі бібліотеки. Складіть перелік можливих ключових словосполучень і зробіть пошук в електронних каталогах, наприклад:

- електронний каталог бібліотеки Вернадського;
- електронний каталог Національної парламентської бібліотеки України;
- каталог статей зі збірок наукових праць.

Доповніть цей пошук пошуком в пошукових системах (Google і т. д.) за ключовими словосполученнями і повною назвою своєї статті.

Частину знайдених в електронному каталозі джерел цілком можна знайти в Інтернеті. Наприклад, багато статей є в електронному вигляді на сайті бібліотеки Вернадського.

При пошуку джерел багато що залежить від спеціальності і тематики. Наприклад, якщо щось дуже нове або досить в даний момент актуальне з області економіки чи політики - максимум інформації можна знайти в Інтернеті. Ну а якщо, наприклад, тема консервативна, або це історія з 1920-х років - тут більше допоможе, швидше за все, відвідування традиційної бібліотеки, історичних архівів і т. д., де доведеться працювати зі звичайними паперовими джерелами, щось ксерокопіювати, записувати і т. п.

Зібравши і систематизувавши літературу в електронному та друкованому вигляді, перегляньте отриманий матеріал, виділіть в ньому найбільш цікаві для вас моменти, на що ви будете посилалися чи акцентувати увагу в своїй статті.

Далі вивчаємо "структуру ВАК", необхідну в наукових статтях. Також дивимось, вивчаємо структуру в зібраних по вашій темі статтях (в статтях, починаючи з 2003 року, коли ця структура стала обов'язковою).

Деякі можуть заперечити, що "структура ВАК" - це формалізм, канцеляризм тощо. Але так здається тільки на перший погляд. Насправді, навіть хороша наукова стаття, написана без структури, виглядає не дуже. І навпаки, навіть посередня стаття, виконана за науковою структурою, виглядає не так погано. Отже, наукова структура дуже корисна, особливо для вченого-початківця.

Також, крім структури ВАК, щоб написати хорошу наукову статтю, слід враховувати і такі рекомендації: намагатися, щоб у статті була ідентифікована наукова новизна; щоб в статті були посилання на дослідження останніх років (причому посилання на статті краще посилань на монографії, а посилання на зарубіжні дослідження, за інших рівних обставин, краще посилань на вітчизняні дослідження).

Коли стаття готова, її потрібно вчитати на предмет помилок, неточностей, некоректного цитування, переконатися, що всі посилання проставлені, література оформлена за вимогами ВАК (МОН) чи ДСТУ.

Після цього напишіть анотацію, ключові слова, поставте індекс УДК.

Індекс УДК пишеться в самому верху статті, зазвичай в лівому верхньому куті (але іноді і в правому, все залежить від вимог конкретної редакції). Зазвичай УДК викликає складнощі, хоча насправді нічого складного немає. Можна подивитися, які індекси УДК писалися в інших статтях з вашої тематики. Але знайте, що більш ніж в половині статей, він вказаний неправильно. За цим посиланням можна самостійно знайти і скласти потрібний

індекс УДК. Якщо виникають складнощі - можна звернутися до компетентного бібліотечного працівника по допомогу.

У багатьох журналів свої вимоги до анотації. Якщо ви вже знаєте, де будете публікуватися, пишiть відразу за вимогами редакції. Якщо не знаєте - напишіть "стандартну" анотацію, обсягом близько 600 знаків. Для публікації в більшості журналів назву статті та анотацію потрібно перевести також англійською мовою, а в деяких - ще й російською. Але якщо вимоги редакції до анотації поки що невідомі, переклад анотації можна відкласти на потім. Тут слід ще написати, що перекладати анотації гугл-транслейтом не варто, в редакції не приймуть такий переклад.

Також до статті складається перелік ключових слів, який наводиться відразу після анотації. Зазвичай не менше 5 і не більше 10 ключових слів. Також в більшості випадків слід зробити їх переклад англійською, а іноді ще й російською мовою.

Висновки

Дисертації на здобуття наукових ступенів приймаються до захисту спеціалізованими вченими радами тільки за наявності певної кількості публікацій, виконаних у відповідності з існуючими правилами. Публікації рекомендується робити не в останній момент, а заздалегідь, наприклад, в міру готовності окремих частин дисертаційного дослідження.

Кількість і якість публікацій з теми дослідження є одним з критеріїв оцінки наукової цінності роботи. Досвід показує, що ставлення членів спеціалізованих рад до претендента може бути більш прихильним, якщо число публікацій перевищуватиме встановлене мінімальне число.

Література

1. Поппер К. Логіка наукового дослідження. — К.: Либiдь, 2019.
2. Кун Т. Структура наукових революцій. — К.: Видавництво Наукової думки, 2018.
3. Гегель Г. Наука логіки. — К.: Видавничий дiм «Києво-Могилянська академія», 2020.
4. Електронний ресурс: <https://aspirant.com.ua/ua/art.htm>.